

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

I КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

I КНИГА

Қостанай, 2022

формаларында қажет болатын әр түрлі педагогикалық дағдыларды қалыптастыру және жетілдіру үшін таптырмас әмбебап алаң болып табылатыны сөзсіз.

Сонымен бірге, 2021 жылдың 1 қаңтарынан бастап балабақшалар, мектептер мен колледждердегі дене шынықтыру мұғалімдерінің функционалы кеңейгенін атап өткен де орынды. Мұғалімдер әдетте өткізетін дене шынықтыру сабақтарынан бөлек, қосымша спорттық-сауықтыру сабақтарын, яғни секциялар өткізіп жатқанын да білеміз. «Балаларды спорт секциялары арқылы қосымша сабақтарға тарту – салауатты өмір салтын қалыптастыру, білім алушыларды спортқа баулу және олардың денсаулығын нығайту бойынша берілген Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаевтың тапсырмаларының шеңберінде әлі де көптеген шаралар қабылданатыны» туралы Білім министрінің facebook-тегі жазбасынан бұл салаға көп көңіл бөлініп жатқанын көруге болады. Сондықтан, мемлекет тарапынан, Білім және ғылым министрлігі тарапынан қолдау тапқан дене тәрбиесі мен спорт саласына дене шынықтыру мамандарын даярлау мәселесі өзінің өзектілігін жоғалтпайтыны анық.

Себебі, дене шынықтыру және спорт саласы, жасы мен әлеуметтік мәртебесіне қарамастан, қоғамның берік әлеуметтік бірігуіне, болашағы бір ұлтты қалыптастыруға, патриотизмді жүйелі тәрбиелеуге ықпал ететін перспективалы алаңдардың бірі ретінде қызмет атқарады [5, кіріспе].

Әдебиеттер тізімі

1. «Дене шынықтыру және спорт туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 228-V Заңы, 40-бап.
2. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы.
3. Ершова, Н.Г. Профессионально-личностное развитие студентов в условиях психолого-педагогического сопровождения в вузе физической культуры / Н.Г.Ершова // Теория и практика физической культуры. – 2005. – №9. – С. 44–47.
4. Запесоцкий, А.С. Образование: философия, культурология, политика/ А.С.Запесоцкий. – М.: Наука, 2002. – 456 с.
5. Қазақстан Республикасының дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасы, 2016 жылғы 11 қаңтардағы № 168 Жарлық

ӨОЖ 37.02

ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР Ә.М.МҰХАМБЕТЖАНОВАНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҰРАСЫНДАҒЫ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ

Ахмедиева Ақтоты Ғалымжанқызы,

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің
«Педагогика және психология» мамандығының
2 курс магистранты

Базарғалиев Ғабит Бағытжанұлы,

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің
қауымдастырылған профессоры

Аннотация

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ә.М.Мұхамбетжанованың мұраларына талдау жасалады. Ғалымның ғылыми зерттеу бағыттары білім берудің әдіснамалық-теориялық негіздері мен орта мектепте білім беру мазмұнын жаңарту, бастауыш білімді интеграциялау мәселелерін және оның ғылыми-педагогикалық қызметінің негізгі бағыттарын сипаттайды.

Кілт сөздер: жаңартылған білім мазмұны, білім беру интеграциясы, ғылыми-педагогикалық қызмет.

Аннотация

Актуальность и цель. В статье анализируется наследие доктора педагогических наук, профессора А.М.Мухамбетжановой. Направления исследований ученого описывают методологические и теоретические основы и о значении обновленного содержания образования, интеграции начального образования и основных направлений его научно-педагогической деятельности.

Ключевые слова: обновленное содержание образования, образовательная интеграция, научно-педагогическая деятельность.

Abstract

Relevance and goal. The article attempts to analyze the heritage of the Kazakh scientist, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor A.M.Mukhanbetzhanova. The author characterizes the main directions of scientific and pedagogical activity.

Keywords: scientific and activity, integration of education, updated educational content.

Педагогика ғылымында өзіндік орны бар, шәкірт жастарды тәрбиелеу мен оқыту ісіне бір кісідей атсалысқан ғалымдардың бірі - Әлия Меңдешқызы Мұхамбетжанова. Ғалым оқыту жақсарту барысында арнайы оқу құралдары, сөздіктер, анықтамалықтар сияқты қажеттіліктерді өтеуге әр кез мән беретін, ғұмырының көп бөлігін білімді ұстаздар дайындауға арнаған жан.

Қырық жылдан астам уақыт бойы Қазақстанның білімі мен ғылымы саласына өзіндік қолтаңба қалдырған, ғылыми мектебін қалыптастыра білген Ә.М.Мұхамбетжанованың еңбектерінде тұлғалық-бағдарлы, құзыреттілік білім беру әдіснамасы мен әдістері, жаңартылған білім берудің педагогикасы мен дидактикасы көрініс табады.

Сонымен қатар ғалымның зерттеулері еліміздегі білім жүйесін жаңарту реформаларымен ұштаса жүргізіліп, оның басшылығымен шәкірттері жаңартылған білім мазмұнына сай білім берудің ғылыми-практикалық негіздемесін даярлау жұмыстарымен кеңінен айналысты. Шәкірттерімен бірге «Жаңартылған білім беру мазмұны жасау бойынша авторлық топ құрамының мүшесі, жаңартылған білім беру мазмұнын жасау бойынша «Ұлттық Білім беру Академиясы» және «Назарбаев интеллектуалдық мектебі» дербес білім беру ұйымы жанындағы «Дүниетану» және «Жаратылыстану» оқу пәндерінің оқу бағдарламасы мен оқу жоспарларын жасау бойынша жұмыс тобының ғылыми жетекшісі болды. [1, 16]

Өзінің ғылыми зерттеу бағыттары білім берудің әдіснамалық-теориялық негіздері мен орта мектепте білім беру мазмұнын жаңарту, бастауыш білімді интеграциялау мәселелеріне арналған. Атап айтқанда, ғылыми білімдегі «жүйе» ұғымы мен зерттеу объектісін қарастыруда тұтастықты қамтамасыз ететін «жүйелік тұрғыны» терең талдаған. Философтар мен жаратылыстанушылар анықтаған табиғат заңдылықтары мен ғылыми тұжырымдалған заңдарын зерделей отырып, «біздің дүние (ғалам) туралы біліміміз әртүрлі заттар мен құбылыстар жөніндегі әр саладағы мәліметтердің кездейсоқ жиынтығы емес, қоршаған әлемнің белгілі бір заңдылығын көрсететін ұғымдар, принциптер мен заңдардың тәртіптелген жүйесі. Ғылыми білімдердің мұндай жүйесі – дүниенің ғылыми бейнесін жасайды» деп тұжырым жасаған ғалым.

Білім беру мазмұнының мәселесі ғасырлар бойы өткір теориялық, идеялық саяси күрестің пәні болып келді, оның шешілуінен халықтың мәдени деңгейі, оның өмір сүру деңгейі, жастардың өзбетті өмірге, еңбекке даярлығы байланысты болды.

Мемлекеттік білім беру саясатының бағытында қазіргі таңдағы мектеп баланың әсерлі дамуын жүзеге асыруы мен тұлғаның қажеттілігі мен қабілеттерін ескере отырып, оның өмір сүру деңгейі жастардың өзбетті өмірге, еңбекке даярлығы байланысты болды.

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Оқыту үдерісін Білім мазмұнының жаңартылған бағыты мұғалімнің бағыттауымен оқушының өздігінен білім алуына ықпалы зор. Жаңартылған білім мазмұны белсенді оқыту арқылы әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың барлығын сабаққа жұмылдыру, ынтасын, пәнге деген қызығушылығын ояту. Жаңартылған оқу бағдарламаларында пәннің мазмұны және мақсаттары мұғалімдер үшін бірізділігімен тиімді. Бағалаудың жетістік критерийлері де өте жақсы қамтылған. Мұғалім үшін тиімділігі оқушыны әділ бағалай алуы, мақсаттың нақтылығы, ресурстардың жеткіліктілігі. Оқушы үшін белсенді оқытудың тиімді жақтары, оның жеке, жұппен, топпен жұмыс істеуінде. Бұл жерде алға қойылатын басты мақсат - оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйеніп беделі мен қадір-қасиет сезімін дамыту. Себебі өз білмейтіндерін басқа білетін оқушылардан толықтыруы. Қазақстан Республикасында білім беру мазмұнын жаңарту өз алдына негізгі мақсат қояды: білім беру бағдарламасын жаңарту жағдайында педагогтардың педагогикалық шеберлігін арттыру және критериалды бағалау жүйесін енгізу. Бұл бағдарлама Д.Брунердің когнитивтік теориясына негізделген білім берудің спиральды түрін дамытуға негізделген.

Жаңартылған оқыту мектептегі оқу барысында күрделене түсетін материалды қайта қараудың дәстүрлі оқытуға қарағанда қазіргі заманғы оқушының дамуында үлкен артықшылығы бар екенін көрсетеді.

Жаңартылған оқу бағдарламасының артықшылықтары:

- оқушылардың алға қойған оқу мақсаттарына жету үшін бұрын алған білімдерін қолдануды енгізу ұсынылады;
- жаңа білім алдыңғы біліммен тығыз байланысты және алынған ақпарат тұрғысынан қарастырылады;
- әрбір қайталаумен тақырыптың немесе тақырыптың күрделілігі артады;
- жаңартылған білім беру бағдарламасы қарапайым идеялардан күрделірек, ыңғайлы жолдарға өтуге мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, қазақстандық оқушылардың дамуы білім берудің белсенді түрлерін енгізу арқылы жүзеге асады, оның барысында оқушылардың функционалдық сауаттылығын өз бетінше дамытады, білімді белсенді түрде «шығарады», үлкен ынтамен білім алады деп болжанады. Құрдастарымен қарым-қатынас дағдыларын дамыту, проблемаларды шешуде шығармашылықпен қарайды. Жаңар-

тылған бағдарламаны қолдану барысында ұстаздардың міндеті – оқушылардың бойында негізгі адами нормалар мен адамгершілік қасиеттерді сіңіру, басқа мәдениеттер мен көзқарастарға төзімділік пен құрметті қалыптастыру, саналы, дені сау бала тәрбиелеу.

Осы тұрғыда профессор Әлия Мендешқызы білім беру жүйесін дамытудың басты міндеттерінің бірі тұлғаға белгілі бір білім, іскерлік, дағдылар жиынтығын меңгертіп қана қоймай, бала тұлғасын дамытуға, өмірлік проблемаларды өздігінен тиімді шешуге, тұлғаның өзін-өзі анықтауына, әлеуметтенуіне және өзін-өзі жүзеге асыруына мүмкіндік беретін білімдік және тәжірибе және әмбебап қабілеттердің жиынтығын меңгертуге бағыттады.

Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау мен зерттеу жұмыстарын жүргізуге, тәжірибе жасау дағдыларын дамытуға, АҚТ-ны қолдану, коммуникативті қарымқатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерімен (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) жұмыс жасай білуге бағытталған. Жаңартылған білім мазмұны жағдайындағы мектептің ерекшелігі – оқудағы жетістіктер нәтижелі сипатқа ие, ал оқу процесі оқушылардың әрбір сабақта білімді «табудағы» белсенді қызметімен сипатталады. Бұл жағдайларда оқушы – таным субъектісі, ал мұғалім оқушылардың танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы қызметін атқарады. Оқушылар табысты оқуы үшін мұғалімдер үш компонент - білім беру бағдарламасы, оқыту тәсілдері мен бағалау жүйесі қалай үйлесетінін толық білуінің маңыздылығы. Демек, білім беру бағдарламасының мазмұны, педагогикалық тәсілдер және бағалау тәсілдері бір мақсатқа жұмылдырылуы тиіс. Яғни бұл үйлесім оқушылардың табысын арттырады. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Оған оқу мақсаттарын зерделей отырып тапсырмаларды, ықшам сабақтарды құрастыру барысында көз жеткізуге болады.

Ә.Мұханбетжанова табиғаттың бала санасында бейнеленуі біртұтас жүйе ретінде дүниетанымына әсер ететін, дүниенің ғылыми бейнесін тиімдірек қалыптастыруға болатындығын көрсетті; оқушылардың жеке-дара өмірлік тәжірибесі негізінде тұлғалық мәнді танымдық әрекет- табиғатты зерделеудің субъектілігін дамытуға, бастауыш сынып оқушысының жалпы дамуына жағдай туғызатындығын көрсетті.

Сонымен қатар, проблеманы теориялық тұрғыда зерттеу нәтижесі мен тәжірибеэксперимент жұмысының қорытындысы бойынша ғылыми практикалық тұжырым және ұсыныстар жасады:

- Бастауыш сынып оқушыларында білімнің интеграциясы арқылы дүниенің ғылыми бейнесін қалыптастырудың тұлғалық-бағдарлы жүйесі мынадай педагогикалық заңдылықтар: білім мазмұнының интеграциясы, мағыналық-құндылық, жүйелілік, әрекеттік негізінде құрылады.
- Дүниені зерделеу жүйесінің моделі оқушы мен мұғалімнің шығармашылық- пәнаралық әрекетінің мотивациялық, мазмұндық, креативтік, технологиялық, рефлексивтік құрылымдық және қызметтік компоненттерін қамтиды.
- Бастауыш сынып оқушыларында білімді интеграциялау арқылы дүниенің ғылыми бейнесін қалыптастырудың тиімділігі келесі педагогикалық шарттар арқылы қамтамасыз етіледі: дүниенің ғылыми бейнесінің пәндер мазмұнын біріктіретін мағына түзуші жетекші идея ретінде алынуы; дүниені зерделеудің тұлғалық бағдарлы технологиясы; оқушының өз бетімен тану іскерлігін меңгеруі; оқушы мен мұғалімнің бірлескен шығармашылық танымдық әрекеті; оқушының өздігінен дамуы. [2, 26.]

Қорытындылай келе, Әлия Мұханбетжанованың ғылыми тұжырымдары еліміздегі білім берудің жаңа мазмұнын құрастыру арқылы әлемдік білім кеңістігімен интеграцияланып, осы кеңістіктегі білім беру талаптарына жауап бере алатын деңгейге жеткізуді көздейді. Сонымен қатар жаңартылған білім мазмұнына асыруға негіз болып табылады және заманауи білім кеңістігінде жаңа міндеттерді шешуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «XXI ғасырдың білім беру парадигмасы: жаңа үрдістер, тәсілдер мен технологиялар»: Ғалым-методолог, профессор, педагогика ғылымдарының докторы Әлия Мендешқызы Мұханбетжанованың 70 жылдығына арналған атты халықаралық ғылыми-теориялық конференцияның материалдар жинағы, 2021
2. Мұханбетжанова Ә. Бастауыш білімнің интеграциясы арқылы оқушыларды дүниенің ғылыми бейнесін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері. Пед.ғыл. докторы дисс., Алматы, 2000
3. Мұханбетжанова Ә. «Кіріктірілген білім беру: теория және тәжірибе» Монография Атырау, 2019- 265б.